

Holger Drachmann besøger baron Lerche til Phønixborg

Research, bearbejdelse og copyright ©: Per Hofman Hansen, Silkeborg

perhofman@gmail.com, maj 2015. Må citeres med behørig kildeangivelse.

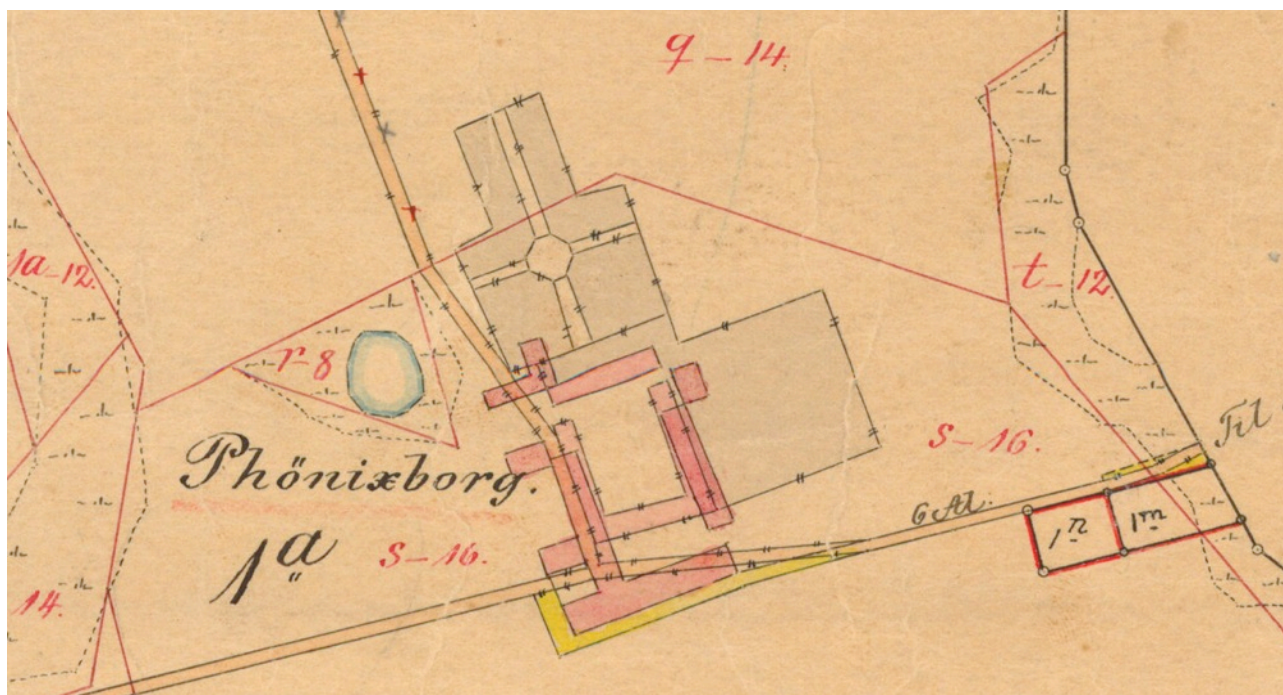
I forbindelse med fejringen af Holger Drachmanns 60 års fødselsdag den 9. oktober 1896 skrev Drachmanns gode ven komponisten Charles Kjerulf en artikel trykt i Politikenden 10. oktober 1896 om et fælles ophold hos baron Carl Georg Flemming Lerche til Phønixborg, Phønixborgvej 16 i Øster Starup v. Ågård, Egtved mellem Vejle og Kolding.

Baron Carl Georg Flemming Lerche til Phønixborg

Født 26. april 1867 på Birkendegaard, Vørslev Sogn, Skippinge Herred (v. Kalundborg).

Døbt i Viskinge Kirke.

Død i Paraguay 11. november 1908 som inspektør på en Estancia.

Phønixborg på udsnit af matrikelkort gældende fra 1892.

Drachmann om baron Lerche:

"Det er en brav Fyr – som har set sig om i Verden og kan Heine og H. D. udenad".

"Meget galt har han [Lerche] bedrevet her og i Uruguay – og han længes did tilbage, hvor man Panthere kan jage; og saa har han Mursten strøget, da hans sidste Hvid var røget, og han er naiv paa Bunden – og han vandt mig nok i Grunden ved at vise sig begejstret for en lille Sangerinde i den store Bog "Forskrevet" – "¹.

Robert Neiiendam om Drachmann, sønnen Jens Drachmann og Baron Lerche

¹ Citat fra brev til Peter Nansen den 7. april 1895 (Borup, 681). Forskrevet: Drachmanns roman af samme navn, hvori Drachmanns muse Amanda optræder som figuren "Edith".

HD om sønnen Jens' talent for maleriet: "Og jeg skal nok faa Rede paa, om dette er Tilfældet, thi jeg vil have Dig hos mig nogen Tid i denne Forsommer, hvad enten dette nu bliver ved Kolding paa Baron Lerches Gaard (hvor der er Heste, Vogne, Køer, Svin, Faar, Skov og Mark – i det hele taget Alt hvad, man kan ønske sig at *tegne*) eller det bliver oppe paa Skagen, hvor Du kan sidde og være flittig i Anchers Atelier."²

Drachmann på Phønixborg³

Lerche ejede i årene 1892-1900 ejendommen Phønixborg, Øster Starup. "*Her havde Holger Drachmann i lange Tider levet som Gæst, og i haven findes en brønd, der kaldes Drachmanns Brønd*". (Kilde: J. Jespersen: Danske Gaarde i tekst og billeder, 1923, s. 299).

Paraguay

Lerche rejste i slutningen af 1890'erne til Sydamerika, hvor han virkede som inspektør på en Estancia (landsted, ranch, landejendom). (Kilde: Danmarks Adels Aarbog, 1934).

Lerche, spekulationsfiskeri og Dampskibsselskabet "Frem"

»Dan«s gode resultat ved Moray Firth lokkede andre spekulanter frem. Selskabet »Frem« blev dannet i Esbjerg af fhv. bankdirektør Gustav Emil Forum, Esbjerg, godsejer Hakon Johansen, Vivebrogaard pr. Hadsund, og baron **Carl Georg Flemming Lerche, Fønixborg** pr. Kolding. Selskabet var meget ambitiøst med en målsætning om at nå en aktiekapital på 1 mill. kr., som ansås for nødvendig for at drive fiskeri i stor skala. »Frem« fik anskaffet to damptrawlere »Esbjerg« og »Kolding« og brøndsmakke **»Fønixborg«**. »Fønixborg« begyndte linefiskeri, men blev hurtigt oplagt efter at have sat en del penge til. Begge trawlere fiskede i Moray Firth fra januar til april 1899 og var ret heldige, men blev derefter lagt op i Grimsby og selskabet likvideret. (Kilde: Poul Holm: Den flåde vi ikke fik. Danske damptrawlere i Nordsøen og ved Island, 1887-1903. I årbogen: Sjæk'len, 1991, s. 62).

Charles Kjerulf om Drachmanns ophold hos baron Lerche på Phønixborg

Alt, hvad der kom i Nærheden ham, blev til Poesi. Hans Glødevarme smeltede det om til Lyrik. Enten det var "engelske Socialister" ved Themsens eller danske Kanonkvinder paa "Garderhøjen" . . . for ham var det hverken Anarkisme eller Nationalisme . . . han uddrog kun Lyriken af dem begge. Naar alt kommer til alt, var *det* det eneste, han havde Brug for. Et bestemt Eksempel vil illustrere det. Hin Maj var vi begge Gæster paa "Fønixborg" ved Kolding hos Carl Georg Lerche – yngre Baron og inkarneret Højremand, men ellers Elskeligheden og Bravheden selv. Vi tre sad gerne efter Bordet og holdt Mørkning i Havestuen; kun Cigarerne lyste som Lygtemænd. Da hændte meget ofte følgende, der ikke skyldtes Aftale, men ligefrem Instinkt hos to, der kendte Drachmann nøje og nu morede sig med at eksperimentere lidt med ham.

Lerche førte Samtalen ind paa hjemlig Grund, ad nationale Baner til patriotisk Stemning . . . og faa Minutter efter glødede Drachmann omkap med Cigarerne, glødede af rød og hvid Fædrelands-Begejstring, som han fandt de skønneste Udtryk for. Naar han da havde naaet

² Robert Neiiendam fortæller. Livserindringer (1953), s. 29.

³ Set også stavet Phønixborg / Fønixborg. Større landbrug liggende i Øster Staup Sogn, Brusk Herred, Vejle Amt. Baron Lerche ejede gården 1892-1900. (Danske Gaarde i Tekst og Billeder. Bind 1. Ved J. Jespersen. Aarhus 1923).

Højdepunktet, begyndte jeg, ganske smaat, men underfundigt at dreje Kaleidoskopet hen til Billedet af det stor Verdens-Broderskab, der omfatter alle Jordens Mennesker. Efterhaanden blev det fra Radikalisme og Socialisme til Anarkisme og Nihilisme . . . og faa Minutter efter glødede Drachmann, ganske som før, maaske endnu mere, men denne Gang af blod-rød international Begejstring, som han fandt ligesaa skønne maaske endnu skønnere Ord for. Rose eller Tidsel, derom bekymrer Bien sig ikke. Den suger kun Honning af dem begge, som Digteren drikker Lyrikens Sødme af alle Havens og Grøftens Blomster. (Charles Kjerulf: Paa Holger Drachmanns Fødselsdag. Politikens Kronik, 9. oktober 1916).

Brev fra Holger Drachmann til Amanda Nilsson 3. maj 1894

Brev i Det kongelige Bibliotek, Håndskriftsamlingen fra Holger Drachmann til hans digtermuse Amanda Nilsson i Hamborg, hvortil brevet er sendt. (KB: Tilg. 444)

Kolding, Torsdag 3 Maj 1894

Min søde lille Hjærte.

Det var da rart at dit Brev endelig kom i Dag – og at jeg nu ser, at Du baade faar smaa Blomster og andre Opmærksomheder, og navnlig at det er køligere Vejr (og bedre Luft) og at din Træthed – i det mindste dengang Du skrev Brevet – havde ganske ”menneskelige” Aarsager. Her har det øsregnet hele den lange ”Christihimmelfartsdag”.

Men det værste er, lille Hjærte, at det Brev med Beskrivelse af Kolding By, Folk og Udflugter, som Du nu aabenbart nu venter Dig, slet ikke kommer i Dag.

Thi Pietro Krohn (Direktøren for Kunstmuseet i Kbhv.) kom her tidlig i Morges for at skulle opkøbe nogle mærkelige Ting, som en salig hensovet Tyveknægt af en Bankdirektør⁴ her i Byen havde sammenrapset i levende Live. Han (nemlig Pietro Krohn) har nu lagt Beslag paa mig hele Dagen – jeg har faaet meget set, meget hørt, meget spist, lidet drukket – og er nu, ud paa Aftenen da han er afrejst, saa træt at det vistnok tjener baade Dig og mig bedst, at jeg begiver mig til Hvile i min (dobbelte) Himmelseng, hvori jeg i hvert Fald gør mig Umage for at tænke saa fromt som muligt paa Dagens Højtidelighed – Himmelfarten.

Altsaa maa Du have lidt Taalmodighed til i Morgen.

Forhaabentlig vil da Solen komme lidt til syne igen, sa at jeg kan opsøge mit Yndlingssted ude i den rare lille Skov – dér sidder jeg

”i saa skønne Tanker”

og nogle af disse Tanker kommer da vel ned paa Papiret.

Jeg var i Gaar en Sejltur og Jagttur ude paa Fjorden – drak dygtig megen frisk Luft (aldrig Spiritus) nedlagde et Par Vildænder – hørte paa meget Vaas, tænkte (medens jeg røg min Pibe) uendelig meget paa min egen lille dyrebare Perle dernede ved Ebben (Fjorden her er langt friskere) og kyssede dit Brev til Godnat ved Hjemkomsten. Det samme gør jeg nu – Godnat, Kæreste, Godnat – i Morgen!! Din egen Holger.

⁴ Politiken omtaler ”Bedrageriet i Kolding” den 8. maj 1894. Afdøde bedrager og bankdirektør Hirth’s bo kom på auktion, som foruden mange andre kostbarheder ogsaa rummede ”mange Malerier af de bedste Kunstnere”. Artiklen slutter med: ”Malerierne betales med Priser, der maatte glæde Kunstnernes Hjærter – et apropos: Hr. Holger Drachmann var jævnlig til Stede på Avktionen”. Se mere under Politiken 8. maj 1894.

Kort sagt, jeg gør alt muligt for at føre et saa fuldkomment "Friluftsliv" som muligt –
det baader⁵ Nerverne bedst!

Paa Gensyn i Morgen Din H.
Nu kommer Karlen og henter Brevet.

⁵ Baader: gavner eller bekommer.

Hotel Kolding, Kolding, Lørdag 5 Maj 1894

Min egen Elskede!

Ja, jeg narred Dig i Gaar –
og i Dag, i Dag saa sner det,
blæser, regner, hagler, sner:
det er Vinter, ikke Vaar,
men jeg elsker Dig, mit Hjærte,
og det holder Sjælen varm;
det er *dog* en dejlig Vaar,
skøndt de Færreste kun ser det,
mellem Byger Solen ler,
og jeg sidder her og rimer
hele stive Klokketimer,
og jeg elsker Dig, mit Hjærte,
og mit Hjærte holder Vaar –
men jeg narred Dig i Gaar.

Her var nemlig, maa Du vide,
stor Auction⁶ i Kolding By,
og *det* holder Byen varm;
her var Trængsel, Støj og Larm,
Alt var mødt, som krybe kunde,
Borger, Bonde, Børn og Hunde –
dernæst var der ogsaa "Marked",
Hunde gøed, Heste sparked,
Liremænd og Lire-Koner,
lutter gamle kendte Toner –
ingensteds var Ro at skrive;
saa tog jeg mig for at drive
rundt fra Gøgler-Bod til Bod
(der var fuldt, til Overflod)
og jeg mødte gamle Venner
- Gøglere og andre Præster,
Læger og en Jægermester,
og jeg stak paa Næven hver,
afslog "Snaps" men tog mod Øl,
snakked lidt og smiled mere,
var, kort sagt, saa populær
som sig anstaar Danerskjalden
uden at extravagere –
hvilket jeg gør aldrig mere,
eftersom jeg ikke kan,
(heller ikke tør – for "Hjærte")
da det volder Hovedsmærte.

Saadan gik den hele Dag
med Besøg af gamle Bønder
- og en ung Poet-Begynder
(med et Manuskript i Lommen)
som expres hertil var kommen
for at høre min Kritik –
hvilken han dog ikke fik,
om han nogensinde faar den.

Sluttelig kom ind fra Gaarden
"Phønixborg"⁷ en Baron Lerche
(Bro'r til Gustav, vel at mærke)
som jeg saa' forleden Dag
paa den lange Køretur,
da vi skulde fiske Gedder
men kun fanged tre Karudser.

Ja jeg ser, min Elskte studser
ved at høre denne Ramse:
der er *noget* ved den Fyr,
noget af det Stof, som du'r,
en ubændig vild Natur,
helt et Barn og halvt en Bamse,
en u-snobbet, ærlig Ka'l
i et patagonisk Schawl.

Meget galt har han bedrevet
her og i Uruguay –
og han længes did tilbage,
hvor man Panthere kan jage;
og saa har han Mursten strøget,
da hans sidste Hvid var røget,
og han er naiv paa Bunden –
og han vandt mig nok i Grunden
ved at vise sig begejstret
for en lille Sangerinde
i den store Bog "Forskrevet" - .

Her jeg høre Edith le:
"Dér slap Hunden ud – se, se!
"Holger er dog selv et Barn,
"fanges altid i det Garn,
"som han kunstig selv har flettet,

⁶ Se note 4 om bankdirektør Hirth.

⁷ Se Charles Kjerulf's "Drachmann og Musiken"
gengivet sidst i dette dokument.

"da han fletted vore Hjærter
"sammen paa de hvide Blade,
"med de Minder, vemods-glade,
"dem, som ingen Plet har plettet!" –

Nu velan da jeg har lettet
her mit Hjærte paa Papiret –
og her sidder jeg og ryger
mange Piber smaa, mens Byger
trækker op og trækker over
godt jeg spiser, godt jeg sover,
godt jeg tænker paa min lille
kære, dyrebare Skat,
som er til min "Vogter" sat
med to Øjne, klare, milde,
der kan se "durk" gennem Landet,
om jeg ej bestiller andet
end hvad jeg just *maa* bestille –
hvilket jeg slet ikke gør,
eftersom jeg ikke tør!

Og saadan sidder jeg her i Kolding By – ventende paa manérligt Vejr – glad over ikke at være paa Fanø i disse Tider – forsynende mig med nyt "Undertøj" af svær Kaliber glad over, at mit lille gode Hjærte dog vel næppe har det *for* varmt i Hamborg – maaske endogsaa har frisk luft dernede.

Og nu i Morgen kommer den lange, strenge Søndag for min Hjærtenskær! Jeg sender "Politiker" – gid de matte naa' frem til Dig i Morgen – gid jeg selv kunde pakke mig ind i dem og falde ned for dit Skød og kysse Spidsen af din Sko! Skriv lidt til mig, Hjærte!

Jeg bliver i Kolding saa længe Vejret ikke bliver bedre – man er meget god imod mig – og Naturen er skøn – selv paa Frysepunktet. Men hvis jeg havde en lille kær fin blød Mund at trykke et Kys paa – ja saa var det lidt varmere. Kys! Din egen Holger.

Brev fra Holger Drachmann til Peter Nansen på Politiken 7. april 1895

Hamborg, Eichenstrasse 87

7. April 1895

Kære Ven.

Ja – Himlen velsigne Eders Forening og skænke Dig et lykkeligt og behageligt *Hjem* – saavel for Eder som for Eders Venner.

Da det jo dog synes at være den eneste Form for Samliv mellem to Menneskebørn, der gerne vil være sammen – i København.

Skøndt jeg jo nok kunde tænke mig en anden Løsning ...

Nej, maaske dog ikke!

Altsaa: til Lykke!

Og gid jeg engang maa finde Frk. (nej Fru) Betty lige saa sød som Frk. Julie og den lille Maria og alle de andre Varianter paa det u_opslidelige Thema: den lille Pige, man har kær!

Hvornaar jeg kommer til Kbhv? Ja, hvem kan sige mig det.

Det synes at være en ganske "nervøs" Svækkelse, som har sat sig fast i dette nu snart ud-debattérte Ben.

Lægerne mener: snarest muligt Ophold paa Landet – lange Køreture i frisk Luft – kraftig Kost – lidet Arbejde – behagelig Omgang – ingen Sindsbevægelser osv. – – – den gamle Vise.

Her ligger Indbydelse til mig fra en god Ven, [Baron Lerche til Phønixborg](#) pr. Kolding.

Ungkarlebolig – Hest og Vogn – landlig Kost (med en Flaske Rødvin) – ingen kedelige Naboer. .

. . kort sagt, jeg tror jeg tager imod Tilbudet – [det er en brav Fyr – som har set sig om i Verden og kan Heine og H. D. udenad.](#)

Men Foraaret? – Varmen? – kort sagt Betingelserne for et Landliv? Ja, spørg Almanaken og Guderne!

Denne Maaned bliver jeg i hvert Fald her og tærsker løs paa "Don Juan". Edith er syg i denne Tid – som Følge af "Vinterfelttoget". Jeg er meget ene – faar maaske Besøg af min Søster i Paasken – og bruger alle mine Penge til at køre i Drosche, spise Bøfsteg og drikke stærkt Øl. *Politiken* derhjemme er til at brække sig over.

Hjærteligste Hilsner

Din hengivne

Holger Drachmann.

I den store, lave Havestue havde vi begge indrettet os. Han i en Krog ved Vinduet, hvor han i utrolig kort Tid ud af en Plysches Hjørnesofa og et Bord fik lavet en Rede, der var umiskendelig Drachmannsk: det flød med Papirer, Korrekturer, Tobakskarduser, Tændstikæsker, Bøger, Breve, Cigarstumper og Blomster i én Vidunderlighed. Og indenfor Rækkevidde havde Drachmann fra sin Krog Lov at spytte paa Gulvet.

I det modsatte Hjørne, inderst i Stuen, stod Klaveret. Vi lavede nemlig Opera. Og det mærkelige var, at vi prægtigt kunde arbejde samtidig. For Drachmann generedes saa lidt af Spillet, naar han skrev, at jeg tværtimod tidt og ofte maatte sætte mig til Klaveret og spille hvad som helst – stille "fantaserende" – blot for at akkompagnere Drachmann til Digteriet, der saa gik bedre.

Drachmann med rød fez. (P.S. Krøyer: Drachmann ved kaminilden. Skagen 1903-07).

Det var netop saadan en Dag. Drachmann skrev, mens jeg paa Tangenterne ledte op i alskens gamle Motiver og Idéer. Men den røde Hamburger-Fez, vi havde købt hos en omstrejfende Bosniak, flyttede han utaalmodigt frem og tilbage paa Hovedet, og den gamle, affældige Fjerpen kradsede ualmindelig langsomt af sted paa Papiret.

Med ét hører den helt op, og Drachmann raaber uhyre interesseret over: "Hvad er det, De dér spiller?"

"Den? – Aa, det er en gammel, gammel Melodi, jeg har begaaet for mange Aar siden ...?"

"Men aldrig brugt ...?"

"Nej, men ..."

"Det er jo en storartet Vise for Djofar⁹ – spil den endelig igen – bliv ved at spille den – ."
 Jeg protesterede. Endda meget kraftigt. Der var slet ikke Tale om, min gamle Melodi kunde anvendes, som han mente.
 Men han blev ved sit. Det var jo dog et Forsøg værd.
 Nu var Melodien slet ikke saadan at løbe til, navnlig rytmisk vanskelig. Jeg foreslog at skrive et "Maske-Vers" ned til Hjælp – nogle ligegyldige Linjer, der blot havde Melodiens Stavelser, Rytme og Rim-Korrespondance. Vi begyndte ogsaa paa det, men det gik Drachmann for besværligt, dertil var han for opsat ...
 "Sæt Dem bare hen og spil – bliv ved at spille Melodien – om og om igen – saa skal jeg nok ..."
 "Men det kan De ikke ..."
 "Jeg kan jo da prøve!"

"...den gamle, affældige Fjerpen kradsede ualmindelig langsomt af sted paa Papiret". Drachmann ved sit arbejdsbord med pibe og pen af svanefjer, måske. På bordet står den svenske billedhugger Per Hasselbergs skulptur *Snöklockan*, der forestiller en ung, smuk nøgen kvinde, og som Drachmann var meget bekymret for om skulle gå tabt undervejs med damperen *Jolantha* med hans habengut fra København til Hamborg.
 Om Drachmanns arbejdsform har Emmy fortalt i sine erindringer: *"Hans utrolige Flid gav mig stadig Anledning til baade Beundring og Forundring. Han kunne sidde Dagen igennem ved sit Skrivebord, ganske absorberet i sit Arbejde – som om der ikke fandtes Mennesker om ham. Ofte bad han om Morgenens, naar han forsvandt ind i sin Stue med*

⁹ Djofar?

sine 'to Potter Te' – en Kande fyldt med Te var den eneste Stimulans, han under Arbejdet benyttede sig af – om at maatte faa Frokosten ind".¹⁰

Og saadan blev det. Jeg spillede løs paa den gamle Melodi i alle mulige Varianter, Drachmann sad i sin Krog og dampede af Piben. Brummede og røg, nynnede og spyttede – og begyndte ganske stille at svede, saa de klare Draaber stod paa den blanke Pande, alt imedens den gamle forpjuskede Gaasefjer fløj hvæsende henad Papiret og spruttede.

En Gang imellem slog Drachmann kongeligt ud i Luften med Haanden og deklamerede begejstret "Rhadjamur!"¹¹ ... Der var Ild under Kedlen paa Værkstedet. Det var ikke til at tage Fejl af.

Jeg blev ved at spille løs på Melodien, saa den kvalmede mig – der var ingen Mening i at bruge den! – det var et Lune ...

Da rejser Drachmann sig pludselig op, saa Bordet er ved at vælte. Fire strunke Vers staar paa Papiret.

"Lad os nu prøve ... det passer naturligvis ikke helt – der maa rettes – men saadant noget lignende maa kunne bruges ..."

Det vaade Manuskript stilles paa Klaveret, jeg begynder at synge igennem:

*Nu har sig Nattens Skygger lagt
ved Ganges' bløde Bryst,
og Junglens Tiger vil paa Jagt ...*

- - Og det falder som Skæl fra mine Øjne, *hvor* musikalsk Drachmann er. Ikke blot at Digtet uden en eneste Rettelse passer nøjagtigt til Melodiens Noder, men det føjer sig saa smidigt og forstaaende efter alle Musikens Bevægelser, at jeg selv fuldstændig omvendes og begejstret erklærer disse Ord og Toner fra nu af for evig uadskillelige at være.

Saadan blev dette stykke Opera lavet "bagvendt", men det Kunststykke gør kun En, der er ganske overordentlig musikalsk.

- - -

Der var Glæde paa [Fønixborg](#) den Dag, og om Aftenen vilde vi alle, at Drachmann, der havde vist sig saa musikalsk, selv skulle synge "Rhadjamur"¹², Tenorpartiet i Operaen. Det maatte han jo sagtens kunne.

Og han kunde det.

"[Fønixborgs](#)" Herre havde i sin Tid været i [Uruguay](#) eller [Paraguay](#). Af ham laante Drachmann Kostymet: fik den brunstribede, bløde Uld-*Pondscho* over Skuldrene, paa Hovedet en broget Indianer-Fjerkrone og i Haanden en veritabel Vildmands-Bue.

Og med sin ægte, skønt noget slørede og ikke mere helt friske Tenor sang han saa skønt og sjælfuldt, saa rørende poetisk, at det gik os alle til Hjærte:

¹⁰ Emmy Drachmann: *Erindringer*, Kbh. 1925, s. 103.

¹¹ Rhadjamur?

¹² Wikipedia: Raja (Sanskrit, konge, fyrste, hersker) er titlen til en indisk hersker. Den kvindelige form er rani. Formen maharaja betyder "konge". Ordet er beslægtet med latinsk rex, regis, regnum og dansk rige. I dag anvendes titlen kun som ærestitel blandt Sydasiens og Sydøstasiens gamle adel og har ingen politisk betydning – med én undtagelse: regenten af den lille malajiske delstat Perlis er den sidste regerende raja. Raja er også et indisk personnavn, og artistnavnet til den russisk-norske artist Raya Bielenberg.

*Hellige Flod –
hvi blinker dine Vande?
de har været Spejlet for mit dyreste Klenod:
her ved Strømmens Strande
afklædt Pigen stod –
Sivet har sig nejet for den spæde Barnefod.
Hellige Flod –
hvi kan en hærdeet Kriger
savne med saa stærkt et Savn saa skrøbeligt Klenod?
som om hundred Piger
ej tilrede stod:
samme falske Kostbarhed paa samme skøre Fod!
– – Jo, Holger Drachmann er musikalsk!
Charles Kjerulf*